

РЕЗЮМЕ

Националният доклад за състоянието и опазването на околната среда през 2014г. е разработен в съответствие с чл. 22, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда.

Докладът е изготвен със структура, включваща основно екологични индикатори и методологии, прилагани в оценъчните доклади на Европейската агенция по околна среда (ЕАОС). Целта, от една страна, е ясно формулиране на въпросите, свързани с взаимодействието между обществото и околната среда, а от друга - представяне на информация за околната среда в България, съпоставима с оценките на общоевропейско ниво.

Докладът включва 16 раздела, които обхващат основни екологични направления. Формулирани са „ключови въпроси” от обществен интерес, описани са използваните индикатори и методологии за оценка, източниците на информация и референтните документи, чрез които се търсят отговорите. Оценката на индикаторите е направена за подходящи времеви периоди и са изведени тенденции и заключения, които формират „ключови послания” по съответните екологични теми.

С оглед по-добра достъпност и по-лесно възприемане, анализите са придружени с множество фигури, диаграми, графики и карти. Ключовите послания са подсилени със символика, отразяваща тенденциите в екологичните процеси: положителни (); отрицателни () и без промяна ().

Основната работа по изготвяне на доклада е извършена от Изпълнителна агенция по околна среда и Министерството на околната среда и водите. Със Заповед № РД-769/23.11.2015 г. на министъра на околната среда и водите е създадена междуведомствена група с представители на МЕ, МТИТС, МЗХ, МЗ, МРРБ, НСИ, НИМХ, ИАГ, АЯР, АУЕР, БАБХ, ИО-БАН и др. институции, която допринесе за улесняване набирането на необходимата информация и за адекватно формулиране на секторните ключови послания.

Атмосферен въздух

Ангажиментите на България по Директива 2001/81/ЕО и по Гьотеборгския протокол към Конвенцията за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния (КТЗВДР) за нивата на емисиите на SO₂, NO_x, NMVOC и NH₃ за 2014г. са изпълнени.

Замърсители като фини прахови частици (ФПЧ), озон, серен диоксид, азотни оксиди, амоняк, неметанови летливи органични съединения създават най-сериозните проблеми за човешкото здраве и са главната причина за влошаване на състоянието на екосистемите.

В България процентът на населението, изложено на наднормени нива на ФПЧ₁₀ е значително над средния за Европа (17 - 41% за периода 2000 – 2013 г.), като достига 97% от 3.0 млн. население, живеещо в 26 населени места, в които се контролира този замърсител. Изчисленията са извършени съгласно методика на Европейската агенция по околна среда. Трябва да се направи уточнението, че методиката изчислява възможния максимален размер на евентуално засегнатото население, със следното допускане: във всяко населено място, в което е регистрирано превишение на допустимата норма, цялото население е подложено на негативното влияние на съдържанието на прахови частици.

В редица градове има намаление на средногодишните концентрации и броя на превишенията на СДН за ФПЧ10 в периода 2011-2014г. През 2014г. в сравнение с 2011г. в 29 от общо 37 пункта за мониторинг се наблюдава намаление на средногодишната концентрация ($40\mu\text{g}/\text{m}$), а в 28 намаление на броя превишения на средноденоношната норма. Такива са например следните населени места: Добрич, Перник, Пловдив (АИС „Каменица“), Благоевград, София (пункт „Гара Яна“), В. Търново и Кърджали

България е единствената страна от държавите-членки на ЕС, в която са регистрирани превишения на нормите на серен диоксид. В АИС „Гълъбово” са регистрирани 2 превишения на алармения праг за 2014 г., като причина за това е дейността на топлоелектрическите централи в района.

Все пак трябва да се отбележат и положителните факти, **че през 2014 г. нормите за азотен диоксид са спазени във всички измервателни пунктове** и няма население, живеещо при наднормено замърсяване с азотен диоксид. В нито един от градските фонови пунктове **няма превишение на нормите за озон през 2014 г.**

През 2014 г. се наблюдава увеличение в крайното енергийно потребление, което достига 2.9% в сравнение с предходната 2013 г. Крайното енергийно потребление е индикатор, който характеризира динамиката на изменение на потреблението на доставената до краен потребител енергия. Тази динамика, като цяло показва какъв напредък или застой е постигнат в процеса на намаляване на енергийното потребление и от там намаляването на въздействието върху околната среда на отделните крайни потребители: транспорт, промишленост, селско стопанство, домакинства и др.

Транспортът емитира 40% от общото количество на азотните оксиди и 23% от емисиите на въглероден оксид за 2014 година. Въпреки това трябва да се отбележи, че емисиите на въглероден оксид в атмосферния въздух от транспорта за 2014 г. намаляват с 56% спрямо 2001 година, а емисиите на азотни оксиди в атмосферния въздух намаляват с 18% спрямо 2001 година.

През 2014 г. изтича срокът на действие на част от актуализираните програми за намаляване на емисиите и достигане на установените норми, разработени и приети с решения на съответните общински съвети, съгласно изискванията на чл. 27 от ЗЧАВ. Това са програмите на общините: София, Пазарджик, Димитровград, Горна Оряховица, Велико Търново, Плевен, Враца, Видин, Шумен, Монтана, Благоевград и Хасково. Съгласно данните от мониторинга през 2014г. за повечето общини, с изключение на Девня и Добрич няма постигнато съответствие с определените от законодателството норми на замърсителите. В тази връзка МОСВ уведоми с писмо общините от необходимостта да се стартира процедура за актуализация на онези компоненти от програмите, които е необходимо да бъдат променени, както и за разработването на нов План за действие към Програмата със заложен мерки за периода след 2014 г.

Във връзка с подобряване качеството на атмосферния въздух **в оперативна програма „Околна среда 2014-2020г.“ е създадена Приоритетна ос 5 "Подобряване качеството на атмосферния въздух"**, в която е предвиден финансов ресурс, който ще бъде приоритетно насочен към намаляване нивата на замърсителите в общините с нарушено КАВ от основните източници на ФПЧ10 – битовото отопление и транспортът.

Изменение на климата

Продължава тенденцията към **затопляне**, започнала от края на седемдесетте години на ХХ век. За България, 2014 г., със средна годишна температура 12,3°C, е сред 13-те най-топли години за периода 1988-2014 г. Преобладаващият извод на световната наука е, че изменението на климата в глобален мащаб се дължи на емисиите на парникови газове. Като страна по Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата (РКОНИК), България има задължението да провежда ежегодни инвентаризации на емисиите на парникови газове по източници и поглътителни, съгласно утвърдената от РКОНИК методология.

Анализът на данните от националните инвентаризации на парникови газове за периода до 2014г. спрямо целта от Киото показва, че емисиите на парникови газове са значително по-ниски в сравнение с базовата 1988 г. и в момента България има необходимия резерв, който осигурява изпълнение на ангажиментите, поети с подписването на Протокола от Киото. Емисиите на парникови газове на човек от населението намаляват от 12,8 тона CO₂-екв. през 1988 г. до 8,0 тона CO₂-екв. през 2014 г. По този показател България се доближава до средния за Европейския съюз.

Води

През периода 1996-2014 г. се запазва тенденцията наблюдавана през последните години за подобряване на качеството на водите. През 2014 г. направената оценка на индикативните основни физикохимични показатели поддържащи биологичните елементи за качество показва, че голяма част от обследваните пунктове попадат в категорията отлично - добро състояние.

През 2014г., както и през 2013г. по отношение на биологичните индикатори преобладаващата част от водите не постигат целите за добро състояние. През 2014г. обобщено за страната 36% от наблюдаваните водни обекта от категория „езеро“ са в интервала отлично - добро състояние, 24% са в умерено състояние и 40% попадат в интервала лошо - много лошо състояние, а за категория **река 33% от пунктовете попадат в интервала отлично - добро състояние, 50% са в умерено състояние и 17% попадат в интервала лошо - много лошо състояние. Представена е тенденция само за двугодишен период, тъй като методиките за хидробиологичен мониторинг и биологична оценка в съответствие с изискванията на Рамковата директива за водите (Директива 2000/60/ЕС) са утвърдени и въведени през 2012г. - с Наредба № Н-4 от 14.09.2012г. за характеризиране на повърхностните води и със Заповед РД-591/26.07.2012г. на министъра на околната среда и водите за хидробиологичен мониторинг на повърхностни води от категория "река".**

В периода 1994 – 2014 г. се наблюдава постепенно подобряване на качеството на подземните води за по-голяма част от показателите. Процентът на пунктове, в които средногодишните стойности надвишават стандартите за качество (СК) на подземните води, показва тенденции на намаляване за всички показатели. За показателите манган и общо желязо се наблюдава значителни тенденции към понижаване на процента пунктове с превишения на СК, а при сулфатите и хлоридите понижението е слабо. При закритите подземни води преобладава силно намаление на концентрацията на нитрати, а при карстовите извори най-висок е делът на пунктовете с тенденция на силно и слабо намаление, както и липса на тенденция.

Посредством групови селищни водоснабдителни системи е осигурен достъп до питейна вода на 99.3 % от населението на страната (2014 г.). По този показател България е в благоприятно положение спрямо някои други европейски страни.

Нараства делът на населението, свързано със селищни пречиствателни станции за отпадъчни води – от 41% през 2005 г. на 56.8% през 2014 г. От друга страна, към края на 2014 г. без пречиствателни станции са 32 града с над 10 хил. реален брой жители и 117 града от 2 хил. до 10 хил. реален брой жители.

Земи и почви

В периода 2008 – 2014 г. се наблюдава трайна тенденция към увеличаване площите заети с **обработваеми земи** и намаляване на необработваемите земи.

В периода 2005 - 2014 г. **почвите** в страната са в добро екологично състояние по отношение на запасеност с биогенни елементи/органично вещество. През периода 2005 – 2013 г. почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на замърсяване с тежки метали, металоиди и устойчиви органични замърсители: Полиароматни въглеводороди (ПАВ), Полихлорирани бифенили (ПХБ) и Хлорорганични пестициди.

В периода 2010 – 2014 г. засегнатите площи от **водоплощна ерозия** и почвени загуби - остават относително постоянни. В сравнение с предходната година през 2014 г. се наблюдава леко увеличаване на загубите на почва. В периода 2010 – 2014 г. засегнатите площи от ветрова ерозия и почвени загуби - остават относително постоянни. В сравнение с предходната година през 2014 г. се наблюдава леко увеличаване на площите с риск от **ветрова ерозия**.

За периода 2004 - 2014 г. в страната са регистрирани 1 865 бр. нови **свлачища** с обща площ от 20 882 ha. Тенденцията и през 2014 г. е увеличаване броя на свлачищата и засегнатите територии. Проявата или активизирането им се дължат, **както на природни** (особености в цялостното геолого-тектонско развитие и морфология на районите; интензивност на валежите; ерозия, изветрителни процеси и др.), **така и на техногенни фактори** (въздействия в резултат на човешка дейност - извършвани в потенциално опасни свлачищни райони). Обикновено действат едновременно по няколко фактори, чието разграничаване е трудно.

Нововъзникналите/активизирани свлачища през 2014 г. са 79 бр. с обща площ около 36 ha. Свлачищните райони са преди всичко в населените места и по-малко по общинската пътна мрежа. Активните свлачища на територията на страната през 2014 г. са 783 бр. със засегната площ около 5 635 ha.

През 2014 г. най-много новопоявили се свлачища има в областите Варна – 17 бр. и Велико Търново – 14 бр. като площта на двете е около 7 ha. В областите Кюстендил, Враца и София област се появяват по 6 бр. нови свлачища, които имат обща площ около 11 ha.

За периода 2000 – 2014 г. са констатирани положителни тенденции по отношение на цялостния процес на **управление на складовете** за забранени и с изминал срок на годност продукти за растителна защита и площите около тях. Общото количество забранени и негодни за употреба **пестициди** за 2014 г. възлиза приблизително на 13 500 тона (при 14 200 тона за 2013 г. и 14 400 тона за 2012 г.), като 57,5 % от тях са трайно депонирани в 1 964 броя ББ куба, а 32,1 % са препакетирани и прибрани в 70 централни склада и само 10,4 % от пестицидите се съхраняват в 257 склада, за които предстои прилагане на мерки за тяхното обезвреждане

Защитени природни територии, защитени зони по Natura 2000

През 2013/2014 г. **Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие** за първи път функционира в пълния си обхват – проведени са теренни наблюдения на 697 вида, на определени за целта места за мониторинг. На база резултатите от теренните проучвания, са изготвени доклади с моментни оценки на състоянието на видовете на три нива: места за мониторинг, биогеографски региони и на национално ниво. На национално ниво общо оценките за благоприятно състояние са 128, за неблагоприятно-незадоволително състояние – 133, за неблагоприятно-лошо състояние – 121, неизвестно – 69, не са открити на терен – 47 вида (за 199 вида висши растения не са представени оценки на национално ниво).

За периода 2004-2014 г. броят и площта на **защитените територии** са се увеличили. В края на 2014 г. броят на защитените територии в България е 1012, с обща площ 584498,5 ha или 5,27 % от територията на страната.

В България до края на 2014 г., са приети от Министерски съвет **340 защитени зони** (353 на брой, но 13 са с обща граница по двете директиви) от мрежата “Натура 2000”, покриващи общо 34.4% от територията на страната. В края на 2014 г. броят на определените защитени зони, съгласно Директивата за птиците в България е 119 с площ 2 523 661 ha (22.7% от общата територия на страната), а броят на определените защитени зони съгласно Директивата за местообитанията е 234 с площ 3 326 963 ha (30% от общата територия на страната)

Гори

Преобладаващата част от наблюдаваните дървета (73.7 %) са здрави с обезлистване до 25 %. В сравнение с резултатите от обследването през 2013 г. делът на здравите дървета е нараснал с 6,4%, с 1.2% са намалели слабо засегнатите и с 1.5% са намалели силно засегнатите от обезлистване и мъртвите дървета.

Горските пожари за пръв път от повече от две десетилетия през 2014 г. са засегнали по-малко от 1000 ха горски територии. През годината са регистрирани едва 151 горски пожари, при което са засегнати 916 ha. Площта на върховите пожари е само 41,1 ha. В сравнение със средногодишно опожаряваните в страната 11 000 ha при среден брой на възникващите пожари от 580 бр. в периода 2003-2013 г., 2014 е годината с рекордно ниски стойности на всички статистически показатели.

През последните години **общата площ на горските територии непрекъснато се увеличава**, като към края на 2014 г. тя възлиза на 4 202 015 ha, или 37.7% от територията на страната. От 1990 г. до 2014 г. общата площ на горските територии се е увеличила с 407 628 ha или с 10.8%.

Радиация

През 2014 г. Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон не е регистрирала стойности на радиационния гама фон, различни от естествените.

Не е наблюдавана тенденция за повишаване на обемната специфична активност на естествените и техногенни радионуклиди в атмосферния въздух.

При наблюдението на радиационното състояние на необработваеми почви не са констатирани надфоновы стойности на специфичната активност на естествените и техногенни радионуклиди.

Повърхностните водни течения и басейни в страната са в добро радиационно състояние.

Резултатите от проведения радиологичен мониторинг през 2014 г., сравнени с резултати от минали години не показват неблагоприятни тенденции в радиационната обстановка и екологичния статус в „наблюдаваната” зона на „АЕЦ Козлодуй” ЕАД, произтичащи от експлоатацията на атомната централа.

Шум

Данните от измерванията на **шумовите нива през 2014 г.** показват, че регламентираните допустими шумови нива са превишени в 72 % от контролните пунктове в страната. Относителният дял на пунктовете с превишени нива не е променен сравнение с 2013 година, през която са били 72,73 %.

98% от проверените през 2014 година различни **промишлени източници на шум** на територията на цялата страна, отговарят на нормативните изисквания. РИОСВ отчитат, че от проверените 462 промишлени източника по отношение на излъчвания от тях шум в околната среда, само при 7 са констатирани отклонения от нормативните изисквания, за което са им дадени предписания.

Приет е и разработения от Агенция пътна инфраструктура План за действие за управление, предотвратяване и намаляване на шума в околната среда за основни пътни участъци в Р България с трафик над 3 000 000 преминавания годишно.

Отпадъци

Количеството на **образуваните отпадъци** през последните години остава сравнително постоянно.

През 2014г. се запазва положителната тенденция при отпадъците, **предадени за оползотворяване**, което е показателно за ръста на оползотворените, в т.ч. рециклирани отпадъци на национално ниво и прилагането на йерархията при практиките за управление на отпадъците. През 2014 г. 31% от отпадъците са предадени за оползотворяване, а през 2008 г. – 21%

Количеството на **образуваните битови отпадъци** през последните години остава сравнително постоянно, като е постигната националната цел за рециклиране на 25% от битовите отпадъци. Въпреки това депонирането на битови отпадъци остава все още най-използваният в страната метод за третиране на битови отпадъци.

По данни на Евростат степента на рециклиране на битови отпадъци за Европа (ЕС - 28) е 130 кг/човек/година, а за страната ни този показател е 108 кг/човек/година, т.е. **доближаваме средноевропейската норма.**

Превантивна дейност

През 2014 г. са извършени **276 проверки на 261 обекта/инсталации**, с цел установяване на съответствието на дейността им с изискванията на условията и сроковете в издадените комплексни разрешителни. Резултатите от контрола, осъществяван от РИОСВ показва, че за констатираните неизпълнения на условията в комплексните разрешителни са издадени 27 броя наказателни постановления, на обща стойност 481 000 лв. Независимо от факта, че голяма част от операторите са предприели коригиращи действия за намаляване и/или преустановяване на неблагоприятното въздействие върху околната среда от дейността на инсталациите с

комплексни разрешителни, в резултат на осъществения ефективен контрол, през 2014 г. се отчита минимално нарастване на броя на издадените наказателни постановления.

През 2014 г. в нормативно определения срок са издадени **25 броя решения по комплексни разрешителни** спрямо общо 32 броя заявления, срокът за приключване на процедурите по които е изтичал през годината. През 2014 г. са издадени общо 69 броя решения по комплексни разрешителни (за издаване, неиздаване, прекратяване, актуализиране, отмяна, изменение). Отчетено е увеличение на процентното изпълнение на целите в сравнение с предходната година при издаването (78% за 2014 г. спрямо 55,32% за 2013 г.) и актуализирането (86% за 2014 г. спрямо 61,90% за 2013 г.) на КР.

През 2014 г. е запазена тенденцията за намаляване на задължителните **процедури по ОВОС и ЕО**. Наблюдава се незначителен спад в общия брой издадени административни актове по реда на глава VI от ЗООС (решения /становища по ОВОС и ЕО) в сравнение с предишните години, което се дължи на по-малкия брой инициирани процедури за инвестиционни предложения. Само 1 процедура по задължителна ОВОС за инвестиционно предложение е приключила с решение за неодобряване на осъществяването на инвестиционното предложение.

През 2014 г. при 98,23 % от проверките е констатирано изпълнение на поставените условия и мерки по реда на глава VI от ЗООС – ОВОС и ЕО

Разходи за околна среда и финансиране

През 2014 г. разходите за опазване и възстановяване на околната среда на национално ниво се оценяват на 2 293,4 млн. лв., като относителният им дял от брутният вътрешен продукт (БВП₁) е 2,7 %. Отчита се увеличение на разходите спрямо 2013 г. с 9,3 %, спрямо 2012 г. с 35,4 % и спрямо 2011 г. с 59,4 %.

Постъпленията по сметката на **ПУДООС** по видове закони за периода 01.01.2014 г. - 31.12.2014 г. са в размер на 127 799 496 лв. В сравнение с 2013г. увеличението е почти двойно от 58 377 799 лв. През 2014г. са изразходвани общо 46 025 769 лв., като в сравнение с 2013г. увеличението е с близо 2 200 000 лв. От тях 32 319 892 лв. са предоставени като безвъзмездни помощи за инвестиционни проекти, 4 826 591 лв. за изпълнение на неинвестиционни проекти; 3 238 202 лв. са предоставени за политики в областта на администрацията; 5 640 519 лв. като трансфер към МОСВ.

В края на 2014 г. реално усвоени от бенефициентите по **ОП “Околна среда 2007–2013 г.”** са около 2,650 млрд. лв., които представляват 47,5% от общия финансов ресурс на програмата (2007-2013 г.). Процентът на договорените средства спрямо общия финансов ресурс на програмата в края на 2014 г. е 158.44% от общия размер на средствата по програмата, което значително надвишава разполагаемия ресурс по програмата. Общо по програмата успешно са изпълнени 201 проекта с усвоени 238,85 млн. лв., а в изпълнение са още 242 проекта на стойност 5,311 млрд. лв.

Повишаване на екологичното съзнание и култура

През 2014 г. са регистрирани над 570 000 уникални (единични) посещения в интернет страниците на Министерството на околната среда и водите (МОСВ) и неговите

---

¹ БВП – разходи за крайно използване – национално ниво, текущи цени

поделения, което показва висок интерес към въпросите на околната среда. За сравнение през 2013 г. са регистрирани малко над 500 000 уникални посещения.

Броят на базите данни и публичните регистри, поддържани в интернет от МОСВ и поделенията му през 2014 г. е най-голям в сравнение с предходните години, като достигат над 350.

Почти незначителен е броят на решенията за откази за предоставяне на информация за околната среда за 2014 г. – 30, както и обжалванията във връзка с предоставяне на информация – 6, спрямо общия брой на подадените заявления за предоставяне на достъп до обществена информация в областта на околната среда – 918.

Посещаемостта на информационните центрове на МОСВ и неговите поделения се задържа на високо равнище – над 46 300 посетители за 2014 г. при 25 360 посетители през 2013 г.